

BOKOR-JERUZSÁLEM

"Sentire cum ecclesia" (Együtt érezni az egyházzal) - olvasom Rendem római előljárójának hozzám intézett levelében, miközben átnézem "vatikáni dossziém" utolsó három évének félkötetnyire rúgó anyagát. Istenem, mennyi hiábavaló firkalás! Így jár az, aki összetéveszti az egyházat a bíborosokkal, érsekekkel, püspökökkel. Jézus még a példaképem? Kilincselte ő a nagyuraknál, akár Kaifásznál, akár Pilátusnál? Miért firkálok akkor annyit? Csak azért, hogy elfogadjanak. Mert hát én együtt érzek! Akkor is, ha úgy sem fogadnak el, amíg meg nem alkuszom? De hát el kell fogadniok, hiszen csak azt képviselem, amit Jézus ránk bízott örökségként. Lehetetlen, hogy el ne fogadjanak, ha egyszer Jézust emlegetik ők is. S ez a "lehetetlen"... - csak ez az, ami van. Nem kellek. Nem kellünk. A lehetetlen egyúttal a tényleges. Bele lehet ebbe nyugodni? Csak skizofrénné ne váljak...!

A "Bulányi-szindrómába" pusztul bele a Bokor - figyelmezteti a Bokrot egyik testvérünk. Tudniillik abba a skizofréniámba, hogy együtt akarok érezni azokkal, akik Jézust emlegetik, s közben a "trónra" figyelnek. Arra, mert e szövetséges nélkül nem tudják elgondolni az egyház fennmaradását... Mit akarsz velük? Hagyd a fenébe ezt a megalázó kuncsorgást! - hallom a Bokor balszárnyának hangját. Nem tudom abbahagyni. Mindig új reményem támad. Az elmúlt nyáron is.

Cserháti püspök interjút adott a halála előtti hetekben az Osztrák Rádió- és Televízióknak: "A kommunista rendszer azt kívánta a püspököktől, hogy tegyenek intézkedéseket a Bulányi-mozgalom ellen... Cserháti a Bulányi ellen indított 'egyházi pert' is szerencsétlennek tartotta. A kihallgatás során Bulányit 'személyében szörnyű módon megtámadták' és 'valami gyalázatos módon meg akarták semmisíteni'... Bulányi minden vádat visszautasított, kivéve azt, hogy a katonai szolgálat ügyében nyilatkozata nem követte a püspöki konferencia nyilatkozatát... Hogyan lehet, hogy a konfliktust még mindig nem tisztázták, s hogy még ma is 'egyházellenességgel' vádolják a Bokor-mozgalmat? A hibákat ki kellene mondani és bevallani... 'amíg ez nem történik meg, az egész egyházi lét nem hitelre méltó'... Ennek a következménye az is, hogy az egyház a társadalomban nem talál megértésre... Hogyan lenne képes az egyház megoldásokat kínálni társadalmi kérdésekre, ha nem képes rendbe tenni saját ügyeit?..."

A szöveget lehozta az osztrák katolikus hírügynökség, a Kathpress, a magyar katolikus közélet és médium pedig nem vesz tudomást a haldokló Cserháti szavairól. Hogyan is lenne képes rá, ha egyszer nem "vonalban", hanem lelkét megkönnyebbíteni akarón beszélt? Csak egy új folyóirat hozta le Cserháti püspök szavait: a Bokor belső használatra szánt s a mintegy szamizdat-múltunkat, a Karácsonyi Ajándékot, folytató teológiai folyóirata, a Koinónia. Ennek az évnek novemberében jelent meg első száma, a decemberi pedig már hozza az alábbi, az ez évi karácsonyi elmélkedésem, amely túllép minden egyházpolitikán és azon is, hogy elfogad-e minket a hierarchia, vagy sem. Túl, mert csak Jézusra néz.

Átmentem a busszal "Ótafára". Akit kerestem a községházán, nem volt ott. Az eső éppen nem szitált, nekivágtam hát a Hangyásaljának. Bárányok dolgoztak rajta. Messziről nézve mozdulatlanul. Csak mikor az erdőtől visszafelé jöttem, találtam már másutt őket. Mégiscsak mozogtak. Rendes munkához idő kell. Kutya rohant felém; gazdája, a pástor lepisszgte.

- Adj' Isten! - köszöntöttem. Jónapottal fogadta.

- Jól dolgoznak a fűnyírói - vittem tovább a szót. Beszédessé lett...

- Többet érnek ezek, mint akármiféle fűnyírógép. A gép mindenképpen hagy vagy ennyit - s mutatta a két ujjával, hogy mennyit. Ezek megrágnák rendesen.

Elköszöntem, s megindultam visszafelé, falu iránt. A patak fahídján általmelve ránéztem az eső miatt a szokottnál sárosabb, s kicsit sebesebben folyó sédre. Vettem egy pillantást jobbra a malomra is, mely leállt már vagy félszázada. Közben meg álmodoztam: jó lenne még az őszen körbeszántani, s még fagy előtt méterenként elejteni egy-egy csicsókagumót. Milyen szép is lenne, ha tavaszra kizsendülne, nyárra két méteresre nőne, és sárga virágaival mutatná, hol is szabta ki a határt a földmérés. Kértem közben az országútra, s a községházán már várt, akit kerestem. Bízott: fog ez menni, aranykoronánként háromezerért odaadják.

Azóta eltelt vagy két hét, s holnap már Krisztus Király vasárnapja, aztán meg ádvent, s már itt is a karácsony. Arra pedig készülni kell. Nem álmodozhatom, hogy mi lesz tavaszra meg azután. Könnyű az asszonyoknak. Leveszik a polcra minden jóval teli füzetüket, s már tudják is, mi a dolguk. A diós meg a mákos azért lesz jó, mert "éppen olyan, mint a tavalyi". De amit nekem kell kisütnöm, bizony kifordul testvéreim szájából, ha éppen olyan lesz, mint a tavalyi. Nincs füzetem, amit levehetnék a polcra.

Tegnap délelőtt kint voltam a szomszéddal a dülőben, hogy legyen borom az ünnepekre. Nincs, kire hagyja a szőlőt, a pincét - panasolja. Három unokájából kettő lány, a "gyereket" pedig csak a sport érdekli. Jó annak, akinek van kire hagynia, amiben dolgozott; olyasmit kell tehát csinálnom, amihez kedvük lesz az unokáknak is - vonom le bölcsen a tanulságot. Persze csak magamban.

Mit is csináljak? Egyáltalán is, meg karácsonyra készülődésben is? Az ember, ha megvénül is, gyerek, aki menne az apjához. Ha volna. Helyette meghallgatom a Kaláka Együttes lemezét: Szabad-e ide bejönni Betlehemmel? Versekét zenésítették meg, melyeket én már nem is ismerek. A betlehemi Gyermek ihleti az utánam érkezőket is. Engem is holtig illenék ihletnie. Teszi is, ha engedem.

"Ótafán" három templom is van, s a falu egyik fele hivatalos is azokba. De csak az egyik, mert közel száz éve az egyik kálomista atyafi "megtért". Annak a gyermekei - unokái, déd- meg talán ük-unokái is - adják ma már a falu másik felét. Szívják is fogukat az "áldás" miatt a község elöljárói: nagy a teher a falun, mert sok az iskolás gyerek. Torony meg templom nem árulkodik róla, de a takaros házakban a falu e másik fele is megünnepli, hogy Gyermek született Betlehemben.

Amikor Vajkból István lett, elrendelte, hogy minden tíz falu állítson templomot. Ma már van mindegyikben. A hitújítás okán akár három is, bár alig kétszáz ember lakik erre-fele egy-egy községben. Pap annál kevesebb. Míg élt a szomszédban az öreg pap, hozzánk is eljött Trabantjával Budaváriba három hetenként... Őt község volt rábízva, szegényre. De meghalt, s a szomszéd "kollégának" most már tíz falut kell ellátnia. Falut? Inkább csak azt a néhány kedves idősebb asszonyt, akik füle még meghallja a harangszót. Elég gond is a püspöknek az "állomány-megőrzés", mármint az épületeké. Ha nincs elegendő államsegély, bizony előbb-utóbb lepusztulnak a múlt században vagy még régebben épült kicsi templomok. Haj, jaj!

Hogy is csináltad, Betlehemi Gyermekek? Mennyi segínyt is igényeltél az állami meg az egyházi költségvetésből? Pilátustól vagy Kaifástól? Mennyire is rúgtak vállalkozásod anyagi meg személyi költségei? Nem is voltak ilyen tételeid? Költségvetésed sem volt? Ettetek ott, ahol szolgáltatok, és aludtatok Getszemáni meg egyéb nevű kertekben, ha rátok esteledett... megirigyelve a madarakat, mert fészkeikbe, s a rókákat, mert barlangjaikba bújhatnak.

Mivel beengedték kis csapatodat a zsinagógákba, a templomba, éltetek a lehetőséggel, de magatok szentélyt nem építtetek. Jó volt a rét, a hegy, a tópart, Péter anyósa házának eleje is, ha a házban, alkalmi "szentélyedben" már nem fértetek. Megvoltatok "kommunális" épületek nélkül is. Még a régiek karbantartásának gondját sem vettétek magatokra. Rítusaitokhoz elég volt a Jordán-part, meg a vacsoramaradékból egy falat kenyér s egy nyelet bor. S így is "nyomos" lettél..., azaz nyomot hagytál magad után. Nem is mégis, hanem inkább éppen ezért.

Szennyezzük a környezetet, mert folyvást dagad az infrastruktúránk; pusztá létünknek is, még inkább vállalkozásainknak - ez elengedhetetlen feltétele. Egyre ártalmasabb hulladékhegyeket hagyunk magunk után s mögött, mert egyre többet akarnánk birtokolni ahhoz, hogy létezni tudjunk. Názáreti, Te másképpen láttad a dolgokat, s a hogy helyére Nálad a vagy került: Létezni vagy birtokolni? - erről beszélt a "jóhíred". S a válaszaid egyértelműek: Nem a vagyon adja az életet..., Keressétek inkább az Isten országát, a többit majd megkapjátok ráadásul!..., a szegények a boldogok, és szerencsétlenek meg esztelenek a gazdagok. S ránk bíztad, hogy vigyük szét az egész világba ezt a jóhírt: nem kell gazdagoknak lennünk ahhoz, hogy létezhessünk. Fegyvereket sem kell gyártanunk és forgatnunk, hiszen nem olyan a kincsünk, gazdagságunk, amit ilyen eszközökkel kellene megvédenünk.

Hova menjünk, ahol hitelre találhatnak szavaid? Hova, ha nevedben raboltuk össze a Föld elmarkolható kincseit. Ha ennek érdekében a te nevedben paráználkodtunk minden lehetséges hatalommal..., legutóbb Hitlerrel és Sztálinnal is. Tettük, csakhogy fenntarthatassuk intézményeink maradékát, vagy hogy, ha lehet, monopol helyzetben ígérgethessük az örök életet a kárvallottaknak. Meg még a kiváltságosoknak is: ők, az összerablók is számíthatnak az örök élet odaáti nagy-nagy dajdajára, ha építgetik, vagy legalább karbantartják műemlék-templomainkat, meg ha fizetik hitoktatóinkat.

Totálkárossá lett az ügyed, Betlehemi Gyermekek! Mesélhetünk az élet négy vagy öt milliárdnyi kárvallottjának születésed körülményeiről: jászolról, istállóról, akármiről. Hitel nélküliek lettek szavaink, és nemcsak az ázsiai nagyvallások hívei számára. Beszélhetünk a megkeresztelteknek is. Immúnisak lettek tanításoddal szemben, mert ők aztán igazán tudják,

hogy mi a szöveg, meg mi a valóság. Kétezer esztendő, Jézust meghazudtoló s megcsúfoló "keresztény" múltunkkal a hátunk mögött hogyan is lehetne hitre méltó szót mondanunk?

Hát akkor némuljak el? Nem tehetem. Nem, hiszen ma már nem is szólnunk, hanem kiáltanunk kell. Bizony kell, mert napjainkban már nem is kortársaink, hanem gyermekeink és unokáink kirablásánál tartunk. Nincs választásunk: vagy megértjük Jézus jóhírét, vagy elpusztítjuk az életnek még a lehetőségét is. A magunkét is, meg még talán a patkányokét is.

Karácsony táján, ezenfelül van még egy szív-motívumom is. Egy Szedő Dénes nevű ferences írta Kodály pentaton dallamára jó félszázada ezeket a sorokat:

*Rossz a Jézus kis csizmája, sír a ködmöne.
Ázik-fázik, megveszi az Isten hidege.
Hogyha volna kis csizmám, Jézuskának odadnám.
Báránybőrös ködmönkémmel jól betakarnám.
Akkor hozzám hajolna, talán meg is csókolna,
Boldogabb a széles földön senki sem volna.*

Az utolsó két sor refrén. Meg is ismétlem őket magamban. Engedtessek meg, hogy ez is motiváljon. Indítson, hogy 1994. karácsonyán is tudjak énekelni Arról, akit anyja csak szalmára és jászolba tudott fektetni. Arról, akinek csak rossz csizma jutott, s akinek sírt a ködmöne.

De karácsonykor sem romantikázok. Karácsonykor is tudom, hogy nem Jézuskát kell öltöztetnem. Nem ő az, akit puha meleg takaróba kellene göngyölgetnünk, akármilyen szépen cseng is erről az ének: Fenyőgallyas Kis-jézuska... Az evangéliumok ismerői jól tudják: életében sem az volt mestersége, hogy őt szolgálják ki. Gondoskodott róla, hogy halálában se Vele legyünk elfoglalva: amit egynek teszten a legelesettebbek közül, velem tettétek - tanította. Az evangélium szava ez: oda kell ültetni a közel hatmilliárdnyi emberiség kivétel nélkül minden tagját az élet asztalához. A nyáron kaptam egy megválaszolható kérdéssorozatot egy olasz folyóirattól. Az egyik kérdés így hangzott: Van-e a Bokornak, van-e nekem alternatívám a létező szocializmus bukása után az emberiség kenyér- és egyéb gondjainak megoldására? Idéznék valamit válaszból.

"...a 'szocializmus', mint eszme találhat nem-politikai utakat. Ez esetben azonban a francia forradalom harmadik eszméjét-eszményét is működésbe kell hoznia, azaz az egyenlőséget meg kell fejelnie a testvériséggel. Kell-e még ezek után idéznem a gazdag ifjúnak mondott jézusi szavakat: Add oda mindened..., avagy a beszámolót az első keresztények életéről: senki nem mondott semmit magáénak, hanem mindenük közös volt. A szentté levésnél olcsóbban nem lehet megoldani az emberiség gondját... Arra teremtődünk, hogy szentekké legyünk. Amíg ezt nem akarjuk, bajaink lesznek. Ha majd akarjuk, el kezd világosodni. Nincs más ideálunk, mint a 'szocializmus'. A jézusi ideál sem más. Egyetlen emberi ideál van. A nevük lehet koronként különböző. Hogyne volna alternatívánk. A Jézust követő keresztények élete - ez az alternatíva. Meg minden más gondolkodó és jószándékú ember velük közös vállalkozása. Nincs is más bajunk, csak az, hogy nemigen akadnak jelentkezők az alternatíva vállalására."

Pedig az Isten gondolatait tolmácsoló prófétai szó figyelmeztet. Jó két és félezer év óta egyfolytában teszi; erre a vállalásra figyelmeztet: "Sion népe, íme jön az Úr, hogy megmentse a nemzeteket!". Az "advent" időszaka, melynek tövibe' írom e sorokat, erről a jövősről, érkezésről értesíti a liturgia eszközeivel az egyházi közösségemhez tartozókat. S egy Izajás nevű tolmács azt is tudja, hogy ezt az érkezést el kell készíteni:

*Kiáltó hangja szól a pusztában.
Készítsétek el az Úr útját,
tegyétek egyenessé az ösvényeit,
minden szakadékot töltsétek fel,
minden hegyet és halmot hordjatok el,
legyen a görbe út egyenessé,
a göröngyös simává:
és meglátja minden halandó Isten szabadítását.*

Aki az Isten tolmácsaira figyel, az fel tud tölteni egy szakadékot: a vallásos meg a nem-vallásos ember között meredőt. Azt, hogy az egyik a túli, a másik pedig az itteni világról beszél. Az Isten tolmácsára figyelő ember jól tudja, hogy itteni szakadékot kell feltöltenie, itteni ösvényeket kell egyengetnie, itteni halmokat kell elhordania, itteni szabadítást kell megtapasztalnia.

Aki Isten tolmácsára figyel, az a létező szocializmus bukása után sem cserél eszmét és eszményt. Az bizony többet akar, minthogy a Hegyeshalom és Békéscsaba között élőket beügyeskedje a magas szintű fogyasztás észak-atlanti paradicsomába. A Hadkötelezettséget Ellenzők Ligájának minapi közgyűlésén egy idősebb hölgy szájából hangzottak el az alábbi szavak: "Tudatformálásra van szükség, ha a Föld milliárdnyi éhezőinek sorsán fordítani akarunk; arra, az osztozás jézusi gondolatát megérteni és magukévá tenni akarás érdekében is. A szegény asszony példázatát csak az tudja érteni és utánozni, akinek mélyen benne él tudatában és a szívében is, hogy nincs magántulajdon. Nincs, mert amit birtokolni vélünk, azt Istentől csak sáfárkodásra kaptuk, és mások javára kell sáfárkodnunk vele. Ebből az alapmagatartásból nőhet ki az óhajtott Bokor-Jeruzsálem".

Ismételgetem, ízlelgetem testvérem szavát: Bokor-Jeruzsálem, Bokor-Jeruzsálem. Ady Endre írt valamikor cikket a korroboriról. A korrobori afrikai törzsi tánc. Két törzs egyesülésekor táncolják. Ez teszi a kettőt eggyé. Ady arra gondolt, hogy magyarnak és zsidónak kellene eljárnia e táncot. Én többre gondolok. Kevés nagyobb tragédiája van kultúrkörünk történetének, mint a zsinagógának és Jézus mozgalmának (az egyház) kettészakadása. Nem lehet egyesülnie az emberiségnek Isten és ember szeretetében, amíg ez a szakadás fennáll. Útjába fekszik minden nemesnek. A jó pápa, XXIII. János megtette már ez irányban az első lépést. Folytatódnia kell, hogy legyen második és legyen végső lépés is. Nem tudnak eljönni Sionhoz a nemzetek megtanulni Isten szeretet-törvényét, amíg nem lesz Jeruzsálem újra közös anyánk: zsidóké is, keresztényeké is. Mért maradjon kettő, amit Isten egynek akart, s aminek megbontására Jézus sohasem gondolt? A Bokor-Jeruzsálem nem egy népé, nem egy vallásé, hanem a diszkriminációt nem ismerő szereteté.

Ennél kevesebbel nem tudok Betlehembe menni. Valami méltó ajándékot kell vinnem a Kisjézusnak. A szívemet kell jászla elé tennem. Mindenkit egybeölelni akaró szívet. Kevesebbet nem adhatok Neki! Én már biztosan nem.

Január 31-én, pappá szentelésem 52. évfordulóján - illő módon, azaz "Eminenciás és Excellenciás Urak!" megszólítással - levelet írok püspökkari konferenciánknak. Arra hivatkozom, hogy pár hete maga a pápa bízta őket Rómában, ad limina látogatásuk során, hogy "mutassanak megbocsátási készséget irántunk, ha megváltoztatjuk nézeteinket". Azt kérem, közöljék velem, velünk, mely nézeteimet, nézeteinket kellene megváltoztatnunk. 1982-ben közöltek ilyesmit velem (és a sajtóval is) először és utoljára. Postafordultával megírtam és megérveltem akkor Lékai bíborosnak, hogy nem képviselem a nekem felrőtt nézeteket. Megakadályozta, hogy levelem sajtót kaphasson; helyette megfosztott a nyilvános papi működés jogától olyan tételek miatt, melyeket nem képviselek. Azóta csak a sajtó

hasábjain keresztül tudatják püspökeink olykor-olykor a nagyközönséggel, hogy "szektás" nézeteket képviselek. A levél végén felsoroltam, kik mindenkik kapják meg annak másolatát. Eredetiben, vagy németül, vagy olaszul elküldtem még kilenc szervnek-személynek: a pápától kezdve a a hírügynökségeken keresztül egészen a DDL-ig (Jogok és Szabadságok az Egyházban Európai Konferenciája).

Március 21-én érkezett a válasz: ..."először Önnek kell ügyét a Hittani Kongregációval rendeznie... - Seregély érsek". Kérésemet ily módon elutasító levelét megküldöm a vatikáni államtitkárnak, s ezt írom a kísérő levélben: "...a közel félszázados szovjet hódítás alatt tanúsított magatartása miatt én vagyok az egyetlen magyar állampolgár, aki - ám egyházi előjárói akaratából - ... büntetés alatt áll. A tömeggyilkosokat sem büntették meg nálunk... a püspöki konferencia... illetéktelennek tekinti magát büntetésünk feloldásában... kérem... segítsen a magyar katolikus egyház e botrányos ügyén, ha módjában áll..." Nem kaptam választ.

Egyik püspökünk viszont közli a Népszabadság olvasóival, hogy illetéktelenül mondja magát a Bokor "katolikus" bázisközösségnek, mert nincs bejegyezve. Mindazonáltal pünkösdkor - ismét a volt pártfőiskolán, miként aranyismémet - megünnepeltük az osztozni akaró jóbel-év szellemében a Bokor félszázados fennállását. Lábmosó, osztozó, erőnemalkalmazó liturgiánkkal s a Bokorirtás c. drámával, melyben egy a Bokorért dobogó szívű néger pápa üzeni a Bokornak temetésem alkalmával: "Őrizzék meg a hit egységét, és engedelmeskedjenek törvényes előjáróiknak".

Szentantalfán pedig a Kultúrházban 17 tulajdonos aláírja az adás-vételi szerződést, s megkapja érte az aranykoronánként három és fél ezer forintos vételárat a BOKORLIGET ALAPÍTVÁNY kuratóriumától. 25 hektár, melyet nem rég még a TSZ birkái nyírtak, immár nemcsak a Hangyásalja, hanem - legalábbis számunkra - a Bokorliget nevet is viseli. Meg is nyerhetnök az egyik bajor minisztérium 800 ezer márkás pályázatát, hogy megépítsük Komplex Rehabilitációs Központunkat, de közli velünk az illetékes, hogy nem óhajtának szembekerülni a hierarchiával. Csak két betongarázsra, szagtalan komposzt WC-re, forrás feltárására, szűrkevizet tisztító berendezésre futja zsebünkől, ami kell a nyári ifjúsági táborokhoz. Többször is áthívtak magukhoz Budaváriból. Ültek körben a fűben, én meg egy

kis asztalkánál miséztem s prédikáltam nekik - nem nyilvánosan. Igen, mert - hogy is írta Pál Timóteusnak? Így-e? - hirdesd az igét nyilvánosan és nem-nyilvánosan!

1994

Megjelent: Jászolba fektették kiegészítő kötet. Irotron Kiadó. Budapest